

116-010

การปฏิรูปมัธยมศึกษาในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2435 - 2475
การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์

นายบุญธรรม อินทรจันทร์

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
แผนกวิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2522

116020480

008349

**The Reforms of Secondary Education during the years 1892 - 1932
of the Absolute Monarchy : A Historical Study.**

Mr. Boontham Inchan

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts**

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1979

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การปฏิรูปมัธยมศึกษาในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
พ.ศ. 2435 - 2475 : การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์

โดย

นายบุญธรรม อินทร์จันทร์

แผนกวิชา

ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วุฒิชัย มูลศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปิยนาด บุณนาค

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

ปิยนาด บุณนาค

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. สุประคิษฐ์ บุณนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

วไล วัฒนเพชร

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. วไล วัฒนเพชร)

วิลาวรรณ พงษ์

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ วิลาวรรณ พงษ์)

วุฒิชัย มูลศิลป์

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วุฒิชัย มูลศิลป์)

ปิยนาด บุณนาค

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปิยนาด บุณนาค)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การปฏิรูปมัธยมศึกษาในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
พ.ศ.2435 - 2475 : การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์

ชื่อนิสิต นายบุญธรรม อินทรจันทร์

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วุฒิชัย มูลศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปิยนาด บุณนาค

แผนกวิชา ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา 2524

๒๒
บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาดังมูล เหตุของการก่อตั้งการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นฐานของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอันมีความสำคัญต่อวงการศึกษาของไทย โดยศึกษาเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานเป็นรัชกาล ๆ ไป ตามหัวข้อต่อไปนี้คือ ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาซึ่งมีถึง 7 ฉบับ การพัฒนาการของระบบบริหาร การศึกษา รวมทั้งศึกษาถึงผล ปัญหา อุปสรรค และความล้มเหลวของการดำเนินงานจัดการศึกษาในระดับนี้ นับแต่ พ.ศ.2435 ถึง พ.ศ.2475 ซึ่งนับได้ว่าเป็นระยะเวลาที่องค์พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจเกิดขาดในการบริหารประเทศ

ผลของการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของไทย (พ.ศ.2435 - 2475) เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลในวงแคบ ทำให้ขาดความเสมอภาคทางการศึกษา และอุปสรรคสำคัญที่ทำให้กิจการค้ำมัธยมศึกษาไม่กระจายออกสู่ส่วนภูมิภาคมากนักก็เนื่องจากระทรวงธรรมการ เป็นกระทรวงที่ไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร และได้รับงบประมาณน้อยเมื่อเทียบกับกระทรวงต่าง ๆ รวมทั้งเนื่องมาจากเสนาบดีกระทรวงนี้มีอำนาจตอรองน้อยมากในที่ประชุมเสนาบดี ดังนั้นจึงมีผลต่อกิจการการบริหารการศึกษาแทบทุกระดับ

9

Thesis Title The Reforms of Secondary Education
 during the years 1892 - 1932 of the Absolute
 Monarchy : A Historical Study.

Name Mr. Boontham Inchan

Thesis Advisor Assistant Professor. Wutdichai Moolsilpa
 Assistant Professor. Piyanart Bunnag

Department History

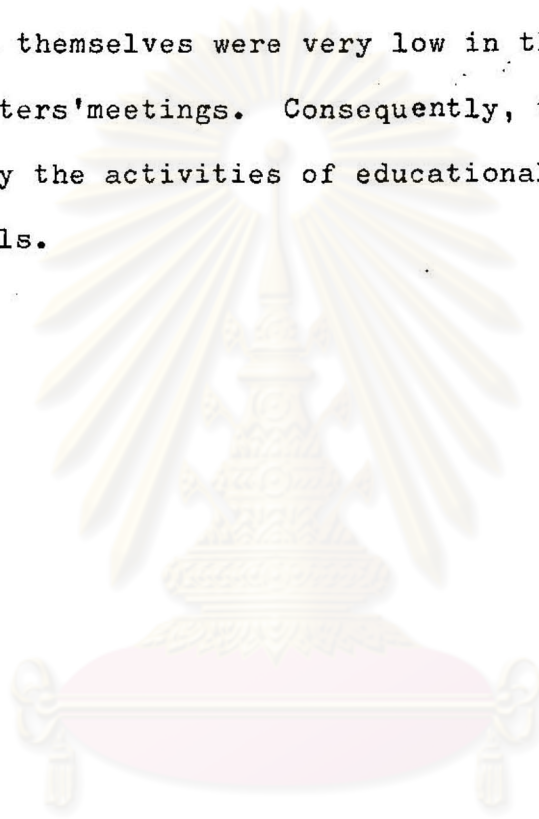
Acedemic Year 1978

ABSTRACT

This thesis was attempted to investigate the possible factors leading to the foundation of secondary educational systems in Thailand during B.E.2435 and B.E.2475 - a period of absolute monarchy regime. The investigation included such topics as the purpose of the education; the curriculum development which took seven times for the revision; the development of the educational administration; the results, problems, barriers, and failure in the management of education at this level. Those topics were planned to be studied successively from one reign to the other.

It was found out that the establishment of secondary education during such a period had been attempted to serve only a limited group of people. That led to the lack of equal educational opportunity for the majority. One important factor that obstructed the diffusion of the secondary education to the regional areas

of the country was due to the fact that the Ministry of Education had not been sufficiently supported and its budget was relatively lower as compared to other ministries. It was also revealed that the Ministers themselves were very low in their bargaining power in the ministers' meetings. Consequently, these factors affected negatively the activities of educational administration nearly at all levels.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยการได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากบุคคลต่าง ๆ เริ่มจาก อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วุฒิชัย มูลศิลป์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปิยนาด บุณนาค ได้ให้กำลังใจและเสียสละเวลาตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความปรารถนาดีต่อผู้เขียนมาโดยตลอดทั้ง ๆ ที่กิจงานอื่นมากมาย และศาสตราจารย์ ชิตีมา พิทักษ์ไพรวลัย ที่ให้แง่คิดว่าควรวิจัยทางด้านการศึกษา จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้เขียนขอกราบขอบคุณ คณาจารย์ในแผนกวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เป็นผู้ให้ความรู้ในวิทยาการในสาขาวิชานี้ต่อผู้เขียน

อนึ่งผู้เขียนขอขอบคุณ คุณชนิษฐา วงศ์พานิช หัวหน้ากองฯ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ทุกท่านของหอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดคณะอักษรศาสตร์ หอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเจ้าหน้าที่แผนกเก็บกองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้อำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าของผู้เขียนมาด้วยดี

ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อนอาจารย์ในสำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ให้กำลังใจพร้อมทั้งอาจารย์นิเวศน์ ธรรมรักษ์ คุณมะไฟ โพธิ์เนียร และคุณมังกร เศรษฐะทัตต์ ที่มีส่วนช่วยพิมพ์และโรเนียววิทยานิพนธ์นี้จนสำเร็จลุล่วง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้อีกประการก็คือ ได้รับกำลังใจและช่วยตรวจทานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ คุณเอื้ออารี อินทรจันทร์ และผู้เขียนขอขอบคุณความดีความเพียรในงานเขียนครั้งนี้ให้แก่ เด็กหญิงนภิต และเด็กชายนพพล อินทรจันทร์ บุตรทั้งสองที่เป็นกำลังใจและยาวนานเอกให้คิดเขียนต่อและศึกษาวิจัยจนสำเร็จ

บุญธรรม อินทรจันทร์

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	
ความเป็นมาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	3
วิธีดำเนินการค้นคว้าและวิจัย	3
บทที่ 1	
การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2435 – 2453	
1. วิวัฒนาการของการจัดการศึกษา	5
1.1 การศึกษาแผนโบราณ	5
1.2 สมัยเริ่มตั้งโรงเรียน	12
1.3 การตั้งหน่วยงานทำหน้าที่เพื่อจัดการศึกษา	18
2. นโยบายในการจัดการศึกษา	26
2.1 เพื่อต้องการรับคนเข้ารับราชการ	28
2.2 เพื่ออุดหนุนโรงเรียนเอกชน	34
2.3 เพื่อส่งเสริมการศึกษาพระศาสนา	38
3. พัฒนาการของหลักสูตรมัธยมศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	42
3.1 กฎพิทักษ์สำหรับการศึกษา เป็นหลักสูตรในโรงเรียนมูลศึกษา	45
3.2 หลักสูตร พ.ศ.2438	54
3.3 หลักสูตรมัธยมศึกษาที่แก้ไขปรับปรุงขึ้นตามหลักสูตรประถมศึกษา สำหรับสอบไล่ประกาศนียบัตรประโยค 1 ร.ศ.124 (พ.ศ.2448)	72

4. พัฒนาการของระบบการบริหารการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 84

4.1 การจัดตั้งองค์กรการบริหารการศึกษาและการบริหารงานบุคคล 86

4.2 การจัดระบบการเงินเพื่อการศึกษา 100

5. ปัญหาอุปสรรค และการแก้ไขในการจัดการศึกษาเกี่ยวกับกิจการมัธยมศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

5.1 ปัญหาที่เกิดจากแผนการศึกษาชาติ 110

5.2 ค่านิยมทางการศึกษาของประชาชน 112

5.3 อุปสรรคด้านการดำเนินงานของกระทรวง 115

บทที่ 2 การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2453 - 2468

1. แนวความคิดและนโยบายการจัดการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 120

2. พัฒนาการของหลักสูตรมัธยมศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 130

2.1 หลักสูตรสามัญศึกษา (พ.ศ.2454) 131

2.2 หลักสูตรหลวงกระทรวงธรรมการ หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ.2456 152

2.3 ประมวลศึกษาภาค 2 หลักสูตร หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ.2464 164

3. พัฒนาการของระบบการบริหารการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

3.1 การบริหารงานบุคคลและการจัดองค์กรการบริหารการศึกษา 183

	หน้า
3.2 สถานภาพของครู	211
3.3 การจัดระบบการเงินเพื่อการศึกษา	214
4. ปัญหา อุปสรรค และการแก้ไขการจัดการศึกษาด้านมัธยมศึกษา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	222
4.1 ปัญหาในเรื่องงบประมาณ	223
4.2 ปัญหาเรื่องกานิยมทางการศึกษาของประชาชนที่เกี่ยวกับ กิจการทางด้านการศึกษา	232
บทที่ 3 การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2468 - 2475	
1. แนวความคิดและนโยบายการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในรัชสมัยสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	239
2. พัฒนาการของหลักสูตรมัธยมศึกษา	246
หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2471	246
- ความมุ่งหมาย	247
- เนื้อหาวิชาและอัตราเวลาเรียน	248
- กระบวนการเรียนการสอน	258
- การประเมินผล	259
3. พัฒนาการของระบบการบริหารการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	
3.1 การจัดองค์กรการบริหารการศึกษาและการบริหาร งานบุคคล	263
3.2 สถานภาพของครู	274
3.3 การจัดระบบการเงินเพื่อการศึกษา	276

4. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาทางคานัมมัธยมศึกษา
ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

	ปัญหาประมาณ	282
บทที่ 4	บทสรุป	284
	บรรณานุกรม	291
	ประวัติการศึกษา	303

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
1	สถิติจำนวนนักเรียนที่สอบไล่ได้ พ.ศ.2430 - 2435	25
2	แสดงการเปรียบเทียบระดับชั้นที่มีในหลักสูตรทั้ง 4 ชั้นในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชั้นต่าง ๆ กับหลักสูตร ปัจจุบัน พ.ศ.2520	44
✓ 3	แสดงรายวิชาและอัตราเวลาเรียนในโรงเรียนมูลนิธิ	49
✓ 4	แสดงรายวิชาที่จัดสอนในชั้นประโยค 2 ประโยค 3 ตามหลักสูตร พ.ศ.2438	56
5	แสดงจำนวนนักเรียนประโยค 2 ในคราวสอบไล่ปลายปี พ.ศ.117 (พ.ศ.2441)	67
✓ 6	แสดงวิชาที่จัดสอนในชั้นมัธยมศึกษา ตามหลักสูตร พ.ศ.124 (พ.ศ.2448)	79
7	แสดงงบประมาณกระทรวงต่าง ๆ ตั้งแต่ พ.ศ.2435 - 2445 ...	103
8	รายจ่ายแผ่นดินในงบประมาณปกติ พ.ศ.2435 - 2444	104
9	รายจ่ายแผ่นดินในงบประมาณปกติ พ.ศ.2445 - 2453	105
10	ยอดเงินบริจาคและเรียโรได้ในมณฑลต่าง ๆ ในระหว่าง พ.ศ.2441 - 2453	109
X 11	เปรียบเทียบแผนการศึกษาชาติทั้ง 3 ฉบับ (พ.ศ.2438, พ.ศ.2441, พ.ศ.2445)	111
12	เปรียบเทียบชั้นของครู จำนวนครู และยอดเงินงบประมาณที่รัฐ ต้องจ่าย บันทึกเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2450	118
13	เปรียบเทียบอัตราส่วนครู 1 คน ต่อจำนวนนักเรียน บันทึกเดือน มีนาคม พ.ศ.2450	119
✓ 14	จำแนกลำดับชั้นของหลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ.2454	132

✓ 15	เปรียบเทียบหลักสูตรมัธยม พ.ศ.2448 กับหลักสูตรมัธยม พ.ศ.2454	136
✓ 16	เปรียบเทียบหลักสูตรประโยค 3 พ.ศ.2448 กับหลักสูตรมัธยมสูง พ.ศ.2454	138
17	บัญชีการสอบไล่ประโยคสูงกว่าประถมศึกษาของกรุงเทพฯ ใน พ.ศ.2455	150
18	บัญชีจำนวนนักเรียนที่เข้าสอบไล่ประโยคมัธยมในมณฑลกรุงเทพฯ ใน พ.ศ.2456	150
19	ผลการสอบไล่ของนักเรียนหัวเมืองระดั้มมัธยมศึกษา ใน พ.ศ.2456	151
✓ 20	แสดงรายวิชาและอัตราเวลาเรียนระดั้มมัธยมต้นตามหลักสูตรหลวง พ.ศ.2456	155
✓ 21	แสดงรายวิชาและอัตราเวลาเรียนระดั้มมัธยมตอนกลางตามหลักสูตรหลวง พ.ศ.2456	156
✓ 22	แสดงรายวิชาและอัตราเวลาเรียนระดั้มมัธยมตอนปลายตามหลักสูตรหลวง พ.ศ.2456	157
23	เปรียบเทียบเด็กไทยกับเด็กของประเทศญี่ปุ่นและอังกฤษในปีที่ใกล้เคียงกันที่อยู่ในโรงเรียน	171
✓ 24	รายชื่อวิชาและอัตราเวลาเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตามหลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ.2464 (ชาย)	173
✓ 25	แสดงรายชื่อวิชาและอัตราเวลาเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตามหลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ.2464 (หญิง)	174
26	บัญชีจำนวนนักเรียนมัธยมทั้ง 3 ระดั้ม เป็นรายชั้นในโรงเรียนรัฐบาล พ.ศ.2465	176
27	บัญชียกจำนวนนักเรียนมัธยมทั้ง 3 ระดั้ม ในโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2465	177

28	แสดงจำนวนนักเรียนที่ครูสอนในโรงเรียนรัฐบาลระดับประถม และมัธยม พ.ศ.2465	178
29	ผลการสอบไล่มัธยมตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย ในโรงเรียนรัฐบาล พ.ศ.2465	181
30	แสดงระเบียบอัตราใหม่ของข้าราชการแผนกวิชาการของ กรมศึกษาธิการ	194
31	บัญชียอดจำนวนโรงเรียน นักเรียนในโรงเรียนมณฑลต่าง ๆ ที่เปิดสอน ระดับมัธยมศึกษาใน พ.ศ.2455	196
32	ยอดจำนวนโรงเรียน นักเรียนในมณฑลต่าง ๆ ทั้ง 3 ระดับและแสดง อัตราเฉลี่ยปริมาณครู 1 คนต่อจำนวนนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาล พ.ศ.2455	197
33	บัญชีจำนวนโรงเรียน นักเรียนในมณฑลต่าง ๆ ที่ขึ้นทะเบียนใน กระทรวงธรรมการ พ.ศ.2454 และ พ.ศ.2455	197
34	จำนวนโรงเรียนแบ่งตามการปกครองยกเว้นกรุงเทพฯ	198
35	แสดงจำนวนนักเรียนในชั้นมัธยม 1 - 8 เมื่ออื่น พ.ศ.2456 เฉพาะมณฑลกรุงเทพฯในโรงเรียนรัฐบาล	198
36	บัญชียอดจำนวนโรงเรียน นักเรียนและครูโรงเรียนรัฐบาล เฉพาะระดับมัธยมศึกษาในแต่ละมณฑลทั้งประเทศใน พ.ศ.2456	199
37	รายจ่ายแผ่นดินในงบประมาณปกติ พ.ศ.2454 - 2458	217
38	รายจ่ายแผ่นดินในงบประมาณปกติ พ.ศ.2459 - 2468	218
39	จัดลำดับความสำคัญของกิจการต่าง ๆ ในงบประมาณรายจ่าย โดยเฉลี่ย ตั้งแต่ พ.ศ.2453 - 2468	223
✓ 40	อัตราเวลาเรียนของวิชาต่าง ๆ ทั้ง 3 แผนกตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนปลาย พ.ศ.2471	248

ตารางที่	ฉ หน้า
41 อัคราคะแนนมัยอมมบริบูรณ์ในการสอบไล่	260
42 รายจ่ายแผ่นดินถิ่นโงงประมาณฝักคิ พ.ศ.2469 – 2475	278
43 แสดงการประมาณรายไค้รายจ่ายของกระทรวงพระคลังฯ ในแต่ละครั้ง พ.ศ.2469 – 2475	281

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการแผนภูมิประกอบ

แผนภูมิที่	หน้า
1 การจัดการศึกษาสำหรับทวยราษฎร์ พ.ศ.2441	36
2 แสดงการศึกษาในช่วงระยะเวลาที่ใช้กฎพิทักษ์การศึกษา เป็นหลักสูตร พ.ศ.2435	47
3 เปรียบเทียบการเรียนตามหลักสูตร พ.ศ.2438 กับกฎพิทักษ์ สำหรับการศึกษา พ.ศ.2435	55
4 แสดงการจัดระดับชั้นการศึกษาตามโครงการการศึกษา พ.ศ.2445	74
5 ระบบการบริหารการศึกษาไทย พ.ศ.2430 - 2453	90
6 การจัดส่วนราชการของกระทรวงธรรมการ พ.ศ.2452	96
7 รูปโครงการศึกษาตามหลักสูตรสามัญศึกษา ร.ศ.130 (พ.ศ.2454)	134
8 แสดงรูปโครงการการศึกษาตามหลักสูตรหลวง พ.ศ.2456	152
9 แสดงลักษณะการจัดการศึกษาทั้งทางกานสามัญและวิสามัญ ตามหลักสูตรฉบับปี พ.ศ.2464	153
10 แสดงประเภทและภาคการศึกษาทั้งทางกานสามัญและวิสามัญ ตามหลักสูตรฉบับปี พ.ศ.2464	165
11 แสดงขั้นตอนการเรียนตามหลักสูตรฉบับ พ.ศ.2464	169
12 การแบ่งเขตการตรวจการศึกษา พ.ศ.2458	202
13 การจัดรูปส่วนราชการกรมศึกษาธิการ พ.ศ.2459	203
14 การจัดรูปส่วนราชการกระทรวงธรรมการ พ.ศ.2460	207
15 การจัดรูปส่วนราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2462	209
16 การแบ่งส่วนราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2469 - 2472	264

แผนภูมิที่

๘

หน้า

17	การแบ่งส่วนราชการกระทรวงธรรมการ พ.ศ.2473	266
18	ตำแหน่งหน้าที่ของกรมศึกษาธิการ พ.ศ.2473 - 2474	269
19	การแบ่งส่วนราชการกระทรวงธรรมการ พ.ศ.2474 - 2475	272

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการภาพประกอบ

ภาพที่		หน้า
1	รายจ่ายแผ่นดินในงบประมาณของกระทรวงธรรมการ พ.ศ.2435 – 2453	102
2	รายจ่ายแผ่นดินในงบประมาณของกระทรวงธรรมการ พ.ศ.2454 – 2467	216
3	รายจ่ายแผ่นดินในงบประมาณของกระทรวงธรรมการ พ.ศ.2468 – 2475	279

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย